

FLEMMING HOUE. Mail: flemminghoue@gmail.com. Hjemmeside: flemminghoue.dk

IDÉHISTORIE F. DET TYVENDE ÅRHUNDREDE

1. OUVERTURE EKSTREMERNES ÅRHUNDREDE - APOKALYPTISK OG UTOPISK

Jan. 2025.

Vi er ved at være ved vejs ende i det lange forløb om Europas idéhistorie. Vi er nået til det tyvende århundrede, den sjette af de seks forelæsningsrækker.

IDÉHISTORIEN

A. BIBELEN

B. FORTÆLLING OG FILOSOFI – FRA HOMER TIL SOKRATES.

C. KRISTENDOMMEN FRA AUGUSTIN TIL LUTHER.

D. 'DA MENNESKET TOG MAGTEN.

- RENÆSSANCE, REFORMATION, OPLYSNING OG ROMANTIK.

E. DET NITTENDE ÅRHUNDREDE

– FREMSKRIDTET, FORNUFTEN, FREDEN OG FRIHEDEN.

F. DET TYVENDE ÅRHUNDREDE

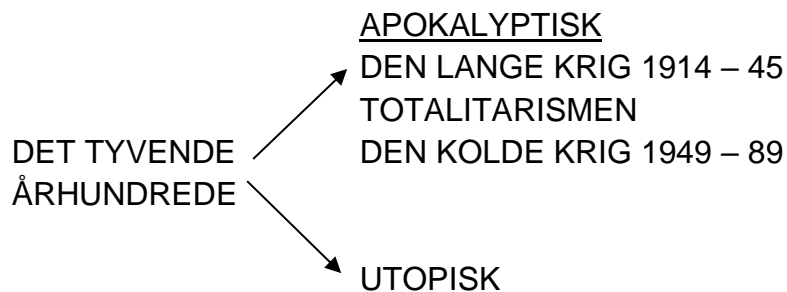
- MELLEM UTOPI OG APOKALYPSE.

De to første handlede om den europæiske civilisations grundlag, de to rodnet eller kilder i Israel og Hellas. Den tredje om kristendommen, middelalderen. Den fjerde om renæssance og reformation I 1500-tallet og videre til oplysning og romantik i 1700-tallet. Det er tilløbet til et af de store udviklingsspring i vores historie, overgangen fra traditionelle samfund til det moderne samfund, den moderne verden. Det er en revolution, en omfattende og dybtgående forandring af vores vilkår og hele vores måde at leve på. For at finde en tilsvarende omfattende og dybtgående forandring, skal vi tilbage til overgangen fra jæger-samler til agerbrugssamfund for 10.000 år siden. Idéerne finder vi tilbage i renæssancen, men det er først i 1700 tallet, det moderne for alvor slår igennem. Økonomisk og socialt med den begyndende industrielle revolution. Politisk med revolutionerne i Amerika og Frankrig. Ideologisk med Oplysningen. Her formuleres et nyt menneske- og samfundssyn med arbejdet, fornuften og friheden som de bærende ideer.

Det nittende århundrede lægger sig i smuk forlængelse af det attende. Oplysningens ideer synes på vej til at blive virkelighed. Det kan ses (hvis man ser lidt enøjnet på det) ses som fredens, fornuftens, frihedens og fremskridtets århundrede. Fremskridt båret af fornuft frem mod fred og frihed. Der er selvfølgelig en bagside; men fremskridtsoptimismen dominerer.

Denne tro på fremskridtet og fornuften får et afgørende knæk med Første Verdenskrig. Ved krigens udbrud 1914 var stemningen nærmest euforisk; men de vidste jo heller ikke, hvad der var i vente. Forventningen var, at krigen ville være hurtigt overstået, en heroisk kamp på ærens mark, hvor mænd viser, at de er mænd og hævder nationens, fædrelandets magt og ære. Det blev fire år i et skyttegravshelvede, mere ødelæggende end nogen tidligere europæisk krig. Den magt, der var udløst med industrialiseringen, viste sit enorme ødelæggelsespotentiale. Ni millioner døde, en hel generation af unge mænd dræbt eller invalideret fysisk og/eller psykisk. Fredsslutningen 1918 afsluttede ikke krigen, satte den blot på standby. Den fortsættes 1939 i Anden Verdenskrig, der bliver endnu mere ødelæggende med over 50 millioner ofre. Dertil oplever vi mellem de to krige udviklingen af totalitære stater i Sovjetunionen og Tyskland, politiske systemer, hvor undertrykkelsen af befolkningen gennemføres mere effektivt end nogensinde før i historien. I Sovjetunionen fortsættes totalitarismen efter krigen og Sovjetunionen bliver den ene pol i den kolde krigs bipolare verden. Her balancerer vi på kanten af Tredje Verdenskrig. Var den kommet, havde vi ikke været her i dag.

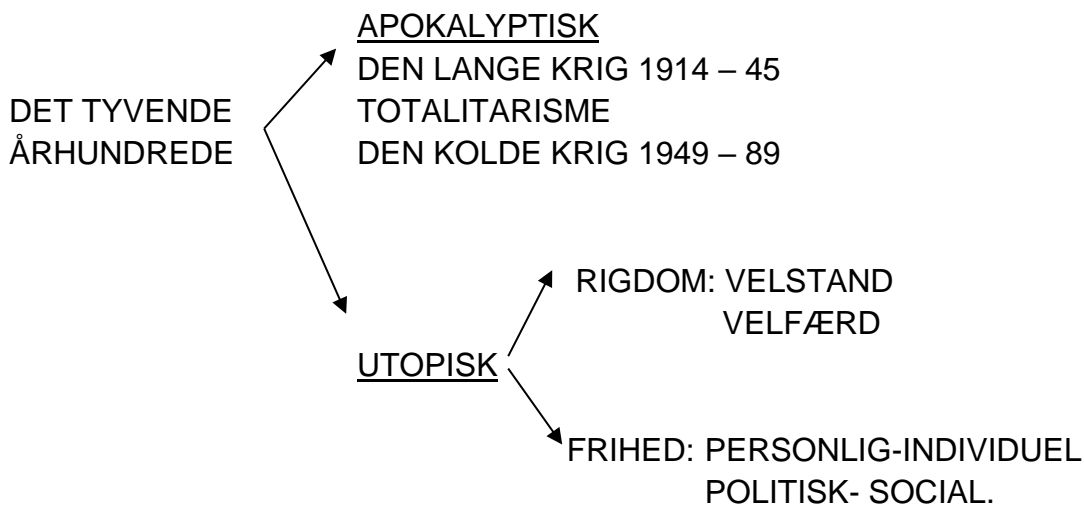
Det er et apokalyptisk århundrede. Dommedag ligger (som dommedag vel altid har gjort) lige om hjørnet. I det tyvende århundrede har mennesker slået flere mennesker ihjel end i noget andet århundrede. Selvfølgelig fordi der er flere at slå ihjel af, men også fordi vi er blevet bedre til det. Vi har oplevet industriel massenedslagtning af soldater i skyttegravene, tæppebombninger af storbyer, udryddelseslejre, statsorganiseret hungersnød og opbygningen af nukleare arsenaler, der på få timer kunne - og kan - bombe civilisationen tusindvis af år tilbage.

Samtidig er det tyvende århundrede et utopisk århundrede. Flere mennesker lever bedre end nogensinde før i historien. Gennem det meste af historien har de fleste levet på et eksistensminimum. Det økonomiske overskud og den økonomiske magt har sammen med den militære, politiske og religiøse magt været koncentreret hos en lille elite; det store flertal har levet i ufrihed og fattigdom. I moderne samfund får vi en materiel rigdom uden sidestykke i historien, en rigdom der kommer den brede befolkning til gode. Det skyldes den Industrielle revolution, der sætter ind samtidig med de politiske revolutioner i slutningen af 1700 tallet. Videnskabsbaseret teknologi og markedsøkonomi med fri konkurrence betyder langt effektivere produktion, lagt større materiel rigdom. Her blot et enkelt tal: I førmoderne traditionelle samfund er den gennemsnitlige levealder 40 år eller mindre i moderne samfund det dobbelte. Vi lever længere, fordi vi lever bedre, lavere børnedødelighed, bedre boliger, bedre ernæring, bedre beklædning, bedre sundhed og hygiejne, bedre uddannelse osv. Og det er da godt nok med alle de materielle goder. Det kan vi vel kun være glade for. I alle andre samfund end lige netop vores, ville de fleste af os være døde.

Før jeg bliver helt euforisk, skal jeg nok skynde mig at gøre opmærksom på, hvad vi jo alle sammen ved, nemlig at rigdommen er ulige fordelt. Både mellem rige og fattige dele af verden og inden for de enkelte lande. Men i århundredets sidste årtier bliver kløften mindre. Ikke internt i de enkelte lande, men globalt. Væksten i de kommende år vil ikke ligge i Vesten, men i resten. Kina har i løbet af en enkelt generation løftet 500 millioner mennesker fra tredje verdensfattigdom til relativ velstand.

Det er det, der får mig til at kalde det tyvende århundrede for et utopisk århundrede. Overvindelsen af den materielle nød, der ellers gennem hele historien har været et menneskeligt grundvilkår.

Der er en anden side af, hvad jeg vil kalde "den moderne utopi"; den er ikke mindre vigtig, selv om den er mindre håndgribelig. Der kan ikke sættes pris på den i kroner, dollars, pund, euro eller remembi, men den er ikke mindre værdifuld. Det er friheden. Friheden, ideen om frihed, har jo været et centralt tema de seneste semestre. Jeg ser den jo som en af de vigtigste måske den vigtigste i det moderne. Den har to dimensioner. Det er dels den frihed, der er knyttet til det enkelte individ: Den personlige frihed til at bestemme over sig selv og sit liv, til at være herre i eget liv og ikke underkastet andres magt. Og det er den frihed, der angår forholdet mellem mennesker, den politiske eller sociale frihed, der indebærer en gensidig anerkendelse af hinanden som frie og lige individer og dermed en overenskomst om at fælles anliggender afgøres ikke ved magt, men ved samtale.

OVERBLIK OG INDBLIK – HELIKOPTER OG KÆNGURUSTYLTE

Til slut en bemærkning om hvorledes jeg griber det an. Når jeg skal nå så meget på så få forelæsninger bliver det et overblik. Jeg gennemgår ikke historien med travesko, gennemløber den ikke engang med løbehjul, jeg svæver hen over den i helikopter. Men jeg vil ikke nøjes med det abstrakte overblik, jeg vil også have et mere konkret indblik, så nogle gange gør jeg det mere grundigt og slår ned på enkelte tænkere og tekster. Her er transportmidlet så en kængurustylte.